

Föreningen Gotlandskaninens
Skötselråd
för lantraskaniner

Hur du sköter dina gotlands- och mellerudskaniner

Foto: Lovisa Rydberg, gb 150

Europeiska jordbruksfonden för
landsbygdsutveckling: Europa
investerar i landsbygdsområden

Detta är en skrift från Föreningen Gotlandskaninen som kortfattat beskriver hur man sköter sina lantraskaniner. Det är vår tolkning av gällande regler och våra samlade erfarenheter. Det hindrar inte att du kan finna andra sätt, som också är bra när det gäller skötsel av kaninerna. Det finns alltid mer att lära och det kommer ständigt nya rön när det gäller kaniner och kaninskötsel. Regelverk ändras. Det är därför inte säkert att de uppgifter som finns i denna skrift stämmer med senaste rön och regler.

Formellt är det Jordbruksverket som utfärdar föreskrifter som berör kaninskötseln. Föreskrifter måste man följa. Det är Länsstyrelsens djurskyddsinspektörer som är satta till att kontrollera att föreskrifterna följs. Föreskrifterna finns tillgängliga på Jordbruksverkets hemsida (www.jordbruksverket.se). Följande föreskrifter handlar bland annat om kaniner, och innehåller alltså formella regler man som kaninägare måste följa.

SJVFS 2019:15, saknummer L 80. Villkor för hållande och försäljning m.m. av djur avsedda för sällskap och hobby. Här finns de flesta av de grundläggande reglerna för kaninhållning.

SJVFS 2019:24, saknummer L 112. Kaninhållning inom lantbruket m.m. Reglerna här stämmer i stort överens med reglerna i L 80 vad gäller kaniner.

SJVFS 2019:7, saknummer L 5. Transport av levande djur. Svårtolkad vad avser kaniner. Använd sunt förnuft.

SJVFS 2020:22, saknummer L 22. Slakt och annan avlivning av djur. Här anges vilka avlivningsmetoder som är godkända för kaniner.

SJVFS 2022:2, saknummer L 41. Operativa ingrepp m.m. Här regleras att det bara är veterinär som får märka kaniner genom örontatuering.

SJVFS 2019:29, saknummer L 108. Djurhållning i djurparker m.m. Här finns de speciella regler som gäller för publik visning. Enstaka kortvariga tillfälliga visningar på en hembygdsgård eller liknande undantas från detta regelverk.

SJVFS 2019:27, saknummer L 120. Tillstånd för hållande m.m. av häst, hund, katt och övriga sällskapsdjur. Förenklat är det så att tillstånd för att hålla kaniner gäller om man har dem yrkesmässigt.

Vad är en lantras?

En grupp djur av ett husdjursslag som funnits tillräckligt lång tid i ett område kallas för en lantras när gruppen hunnit anpassa sig till sin miljö i form av klimat, foder, sjukdomar, skötselmetoder och brukarnas önskemål på djurens produktion.

Någon extremavel på utseende eller ensidiga avelsmål har inte snävat in lantrasens genetiska variation. Någon konstbefruktning har inte varit aktuell. Den avel som bedrevs förr inom lantbruket gav upphov till lantraser, medan modernare förädlingsavel medför att djuren inom rasen har mycket liten genetisk variation och är högt specialiserade.

De lantraser som ännu finns kvar är alltså anpassade till äldre metoder av djurhållning och produktion (mer extensiv drift med endast liten tillförsel av kraftfoder) och fungerar inte alltid så bra i det moderna rationella stordriftsjordbruket. Ofta finns en stor utseendemässig variation inom en lantras.

Som foderomvandlare kan man säga att för lantraser gäller lite in och lite ut, medan det för moderna förädlade produktionsraser gäller mycket in och mycket ut. Båda typerna av raser kan alltså vara effektiva inom sina respektive förutsättningar.

Lantraskaninen

Vi har haft kaniner som husdjur i Sverige åtminstone sedan 1500-talet. Svenska lantraskaniner har hållits för köttets och skinnets skull och har funnits över stora delar av Sverige som en del i självushållet. Vid 1900-talets mitt slutade man allmänt att hålla kaniner på gårdarna. Kaniner blev sällskapsdjur, utställningsdjur eller kött- och pälsdjur i storproduktion. Man satsade då på standardiserade raser med likriktat utseende.

På 1960-talet trodde de flesta kaninintresserade att den svenska lantraskaninen var utdöd. Det fanns dock kvar rester här och var i små gårdsbesättningar, framförallt på Gotland. De gotländska besättningarna uppmärksammades i slutet av 1970-talet och kaninerna gavs namnet gotlandskanin. Gotlandskaninen är således en lokal rest av den gamla svenska lantraskaninen. Mellerudkanin är en annan sådan rest som uppmärksammades runt millennieskiftet nära Mellerud i Dalsland.

En gotlandskanin ska vara ett av de ursprungliga inventeringsdjuren eller renrasig avkomma från

dess, och uppfödd i en genbanksbesättning. Den ska falla inom den fastställda rasramen, som är grundad på den gamla lantrasens egenskaper, samt ha genbanksintyg. Den kan vara märkt enligt föreningens regler, men den behöver inte vara det så länge tatueringsförbud för enskild gäller. Motsvarande gäller för mellerudskaninen.

Lantraskaninerna är härdiga, lättfödda, produktiva och har goda moderegenskaper. Gotlandskaninen är kanske lite mer köldtålig än vad mellerudskaninen är. Kaninerna väger vanligen 3-4 kg som vuxna, men avvikelse uppåt och nedåt förekommer.

Gotlandskaninen kan vara enfärgad eller brokig i nästan alla färger och teckningar som finns hos kaniner. Mellerudskaninen har mer begränsad variation. Svart/vita (holländarteckning) och albino förekommer. Pälsen är vanligen normallång med täckhår och underull. Öronen är upprättstående. Raserna är sunda och drabbas sällan av åkommor eller defekter som kan ha ärftliga orsaker.

Skötsel

När du får hem din nya kanin behöver den lugn och ro efter resan. Den behöver tid att utforska sin nya bur och känna in omgivningen. Har man otur kan den nya kaninen bära med sig någon smitta, så håll kaninen isolerad från övriga kaniner i 3-4 veckor. En sjukdom som legat latent hos kaninen kan blomma ut när kaninens motståndskraft sjunker på grund av den stress miljöombytet och resan innebär.

När du lyfter en kanin får du aldrig lyfta i öronen. Du kan pröva olika grepp och se vad som passar dig bäst. Genom att stryka kaninen över öronen och ryggen brukar den snabbt lugna ner sig när du väl har den i famnen. Kaninen har vassa klor och starka benmuskler och den kan sprattla till när man ska ta den. Ha därför långärmad tröja på dig och var beredd. Det kan vara klokt att vara stelkrampvaccinerad när man hanterar kaniner.

Kaniner kan lätt bli skrämda. De har ett naturligt flyktbeteende. Rör dig långsamt när du närmar dig buren! Prata gärna så att kaninerna hör att du är på väg. Har du hund eller andra husdjur måste kaninerna sakta vänja sig vid dem. Om du får besök,

tala om för besökarna att ta det lugnt i närheten av kaninburarna.

Normalt behöver kaninens klor klippas med någon eller några månaders intervall. Hur ofta beror på burens utformning. I en bur med markkontakt där kaninen ges möjlighet att gräva, nöts klorna och behöver då klippas mer sällan än om kaninen alltid vistas på mjukt underlag. Använd särskild klotång (finns i djuraffärer)! På kaniner med mörka klor kan det vara svårt att se var pulpan (den blodfyllda delen av klon) slutar. Var därför försiktig vid klippning av dessa djur! Om man råkat klippa för mycket så att det börjar blöda, finns inte så mycket att göra. Blodflödet brukar stanna av ganska fort.

Om kaninen får allsidig kost och gnagmaterial ska tänderna inte behöva klippas. Om du misstänker bettfel, rådfråga en veterinär om eventuell behandling. Kaniner med misstänkt bettfel ska inte användas i aveln, och måste avlivas om de lider.

Pälsen på en lantraskanin kräver normalt ingen särskild vård, men kaninen kan tycka att det är skönt att bli borstad. Kaniner ska bara undantagsvis badas eller tvättas. De tål vatten dåligt.

Förvaringsutrymmet

Lantraskaninen trivs bäst om den får bo utomhus året om, vintertid i en dragfri bur med enkla brädväggar. Dubbla väggar med isolering är onödigt och samlar dessutom lätt ohyra och går inte att rengöra riktigt. Vinterburen ska ha en rejäl bolåda som skyddar mot blåst och nederbörd och det ska finnas gott om halm eller hö i buren. Sommartid kan kaninen gärna ha en betesbur med tak över ena ändan där bolådan finns. Kalvboxar och liknande i en ladugård kan också fungera bra som förvaringsutrymme, särskilt om man håller kaniner i grupp. Man bör inte ha andra husdjur i samma lokal. Då blir luften gärna för varm och fuktig och det tycker kaninerna inte om. Kaninstallar ska vara ljusa, luftiga, dragfria men väl ventilerade.

En ensam lantraskanin (över 3,5 kg) ska enligt Jordbruksverkets föreskrifter ha minst 0,8 m² buryta, t.ex. 1 meters längd och 80 cm bredd. Höjden ska vara minst 80 cm, så att kaninen kan stå på bakbenen utan att stöta i taket. Ha gärna större burar. Kaniner som har möjlighet att röra sig mer mår bättre. För djurparker, hembygdsgårdar och liknande ställen dit allmänheten har tillträde, gäller andra måttkrav för kaninernas visningsburar.

Det ska finnas en hylla för kaninen att sitta på och under. Bolåda kan fungera som hylla. Minsta mått 30 x 40 cm, höjd 35 cm. Lådans öppning/ar ska vintertid vetta mot burens inre så att kaninen är skyddad vid blåst. Ha gärna två öppningar i bolådan, kaniner trivs med bolådor där de har möjlighet att hoppa rakt igenom.

Buren ska ha någon form av strö som suger upp kaninens urin och gödsel. Som alternativ godkänns numera inomhus även spaltgolv på del av botten. Sommartid bör ströet i bur och bolåda bytas minst en gång i veckan, då det annars lätt blir fluglarver och mögel i kaningödseln. Oftast används halm som strö, men kutterspån, hö, papperstugg, hampaströ (lättströ) eller torv kan också gå bra. De flesta kaniner har för vana att alltid gödsla och urinera på samma ställe. Det underlättar rengöringen, eftersom man då bara behöver byta strö i den delen av buren. Byter du kanin i buren ska du samtidigt

byta ut allt strö till nytt och rent för att minska risken för spridning av sjukdomar och parasiter mellan kaninerna. På vintern fryser normalt det blöta bottenlagret av strö i uteburen. Lägg då på ren halm men passa sedan på att göra rent när det blir tö. Har man bra takhöjd i buren från början kan det få bildas en tjock ströbädd i buren utan att kaninen slår huvudet i taket.

Kaniner är ivriga grävare och gnagare. Därför krävs det ett starkt nät i burdörren t.ex. punktsvetsat fyrkantsnät. Höns- eller kycklingnät duger oftast inte. Trådarna är så tunna att kaninen biter sönder sådana nät och nätet klarar inte en rovdjursattack. Kompostgaller är lätt att använda i burkonstruktioner, men tänk på att maskorna är för stora för att hålla kaninungar inne och rovdjurstassar ute. Kaninerna riskerar också att fastna i kompostgallret. Förvaringsutrymmen med markkontakt behöver normalt nät på marken, åtminstone i närheten av avgränsningen. Det är ett ögonblicks verk för en kanin att gräva sig ut om marknät saknas. Inte för att den vill fly, utan för att det är naturligt för kaniner att gräva.

Utomhus rekommenderar vi att inhägnader har någon form av tak. Det minskar risken för rovdjursangrepp och minskar också risken för att kaninen rymmer ur inhägnaden. En lantraskanin kan ta sig över förvånansvärd höga stängsel. Inne i en ladugård kan det fungera utan tak om man har kaninerna i en kalvbox eller liknande, om man inte har problem med att rovdjur tar sig in i ladugården. Vi rekommenderar minst 160 cm höga täta väggar som avskiljning mellan utrymme för hane respektive hona.

Burens placering

Låt inte kaninburen stå helt i solen på sommaren för då kan det bli för varmt för kaninerna. Buren bör stå i halvskugga för kaninerna vill gärna ha lite sol på morgonen och på kvällen, men skugga när det är som varmast. Varma dagar måste det finnas luftcirkulation runt buren så att det inte blir för varmt för kaninen. Å andra sidan måste det finnas

vindskydd i eller kring buren när det är kallt ute. Normalt tål kaniner kyla bättre än värme. Kaninen måste dock vistas utomhus under hösten så att den anlägger rejäl vinterpäls. Det går alltså inte att plötsligt flytta ut en kanin i kylan som varit van vid inomhusklimat.

Kan man ha flera kaniner i samma utrymme?

Ofta håller man vuxna lantraskaniner en och en i burar. Kaniner är dock kolonidjur så du bör prata med din kanin och gärna kela med den så att den inte känner sig ensam. Har du flera kaniner, placera burarna så att kaninerna kan se varandra. Ha inte honor och hanar i burar som bara skiljs åt av ett nät. Då blir djuren stressade.

Vissa (men inte alla) vuxna honkaniner kan vara tillsammans om de är vana vid det och om förva-

ringsutrymmet är stort. Bäst går det om man har många bolådor i utrymmet. Se noga efter så att ingen mobbas. Honor som har ungar ska gå ihop med dessa tills de åtminstone är 6 veckor gamla. Ungkullar kan gå ihop tills de är 4 månader. Senast då måste hanarna tas bort ur utrymmet. För säker härstamning i genbank får det bara vara en kull i taget i hägnet. Blanda alltså inte ungar från flera kullar.

Könsmogna hanar (fyra månader gamla eller äldre) kan inte vara tillsammans i samma bur. Risken är stor att de biter varandra svårt i skinnet och i testiklarna. På hösten och vintern kan det dock fungera att ha unga hanar ihop ytterligare ett par månader om de är vana att gå tillsammans (kullsyskon), har stora burar och om det inte finns någon hona i närheten. Du måste dock hålla noggrann uppsikt över dem, så att du genast märker om de börjar slåss.

Utfodring

För att trivas och må bra behöver kaninerna alltid tillgång på stråfoder (hö, hösilage, färskt gräs, färska örter). Även kvistar kan kaninen ha hos sig i buren hela dagen eftersom de ger sysselsättning, näring och tandnötning. Då kaniner av naturen är skymnings- och gryningsdjur har de störst matlust i anslutning till natten. Alla kaniner uppskattar regelbundna matvanor dvs. mat som kaninen är van vid och bestämda mattider.

Vid byte av foder måste man börja med lite och öka långsamt så att magens och tarmarnas bakterier hinner ställa in sig på den nya födan. Vänj kaninerna långsamt vid färskt, ungt gräs på våren genom att börja med några få strån första dan och öka sedan långsamt så att bakteriefloran hinner anpassa sig. Vuxna kaniner tål mera, men ta alltid lite i början vid ovan föda.

Hö och annat stråfoder

Stråfoder (grovfoder) är ett måste i utfodringen om man vill lyckas med kaniner. Kaniner ska alltid ha tillgång till hö som doftar gott och är fritt från mö-

gel och fukt. Lukta på höet vid tveksamhet då mögel i tidigt stadium inte syns men luktar. Ensilage eller hösilage kan användas om kaninerna är invanda vid det. Har man bara en kanin i buren kan det gå för sig att lägga fodret (hö/grönfoder) på golvet i något hörn, där förhoppningsvis inte kaninen trampar i det som den inte äter upp med det samma. Man får räkna med visst foderspill som blir som strö i buren. Har man en hona med kull eller flera ungdjur är det mest hygieniskt att använda höhack och skålar att lägga annan mat i.

Höhäcken kan se olika ut. Den kan vara fäst utanpå buren eller inuti. Är den fäst utanpå måste den vara tät på sidorna och ha lock. Höhäcken får inte vara konstruerad så att ungar kan fastna efter att ha lyckats krypa upp i häcken. Gallret/nätet som fästes på en öppning i burväggen får inte vara en fälla för ungarna. Ståltråd eller spjälor som fäster lodrätt får inte vara vida upptill och smalna av neråt. Då kan kaninen bli hängd om den lyckats få in huvudet högre upp mellan spjälorna där de är vida när den försöker dra ut huvudet längre ner där

det är trängre. Använder man smala trälistor istället för ståltråd får man räkna med att kaninerna gnager sönder dem så småningom.

Använder man nät till höhäcken bör det vara punktsvetsat. Det är mest munvänligt. Rutorna i nätet bör vara cirka 2,5 cm breda och 5 cm höga, så att ungar inte kan få in huvudet genom dem. Nät brukar finnas att köpa i närmsta järnhandel eller via internet, ex. Högberga AB, (www.hogbergaab.se). Matskålar bör vara stadiga och gjorda av tung keramik så att inte kaninerna välter eller flyttar dem. Närmsta loppmarknad brukar vara ett bra ställe att hitta billiga och bra skålar på.

Annan mat

Utöver hö och liknande ger man sina lantraskaniner så "naturlig" föda som möjligt. Tänk på den miljö som en gång formade dessa raser. På sommaren passar gräs (som den gärna kan få beta av genom bottnen på en betesbur på marken), maskrosor, lusern, hundkex och andra blommor och örter. Tyvärr finns det en hel del växter som är giftiga för kaniner. Vanligast är smörblommor av olika slag. De innehåller ett nervgift som förorsakar förlamningssymtom, särskilt på unga kaniner. I vilt tillstånd äter inte kaniner växter som är giftiga, men när de är hänvisade till en bur och är hungriga och får gräs som innehåller smörblommor kan även det giftiga slinka ner i magen. Torkade smörblommor i hö är inte lika farligt som färska.

Vi måste varna för kortklippt, våt vitklöver, som kan ge dödlig, ytterst plågsam trumsjuka åt ovana kaniner, särskilt kaninungar. Lugnast är att undvika att ge färsk röd- eller vitklöver till kaninerna. Låt gärna det plockade eller avslagna gräset och örterna torka några timmar innan du ger det till kaninerna. Det är bättre att fodret är lite torrt än att det är för vått.

Har man tillgång till en vall nära kaninerna och slår av fodret med lie och ger kaninerna av det regelbundet, brukar de tåla gräset även om det är lite vått under förutsättning att det är minst 30 cm högt. Lusern är en mycket näringsrik klöverväxt, som kaninerna brukar gilla, men lusern finns inte var som helst. Lusern är frostkänslig och trivs

bäst på torra jordar i områden med torra somrar. Där kan lusern skördas upp till tre gånger under säsongen.

De flesta rotsaker t.ex. morötter, betor, potatis (helst kokt), gillas av kaniner, men de bör vänjas genom små givor i början. Kaniner älskar jordärtskockor, både rotnölarna och bladen. Rotsakerna får inte ha varit frusna. Kålväxter kan ge gaser och ska inte ges till kaninungar och till vuxna först i små doser. Om man tänker slakta kaninerna för att ta tillvara köttet, är kålväxter (även kålrötter) olämplig föda eftersom de ger köttet en tråkig bismak. Kaniner tycker om äpplen, men ge högst ett om dagen, annars kan kaninerna bli lösa i magen. Äpplena får inte vara omogna.

Ge kaninerna kvistar och grenar av olika löv- och barrträd såsom äpple, sälg, ask, hassel, rönn, alm, tall, gran och ene som sysselsättning och närings-tillskott. Ek är inte lämplig på grund av att ek innehåller garvsyra. Björk brukar de flesta kaninerna ogilla. Plommon, körsbär och syren kan innehålla skadliga ämnen, men det finns besättningar där dessa arter fungerar bra. Prova vad de gillar bäst. Normalt gillar de grenar bättre vintertid än på sommaren. Tänk på att det finns giftiga träd och buskar, exempelvis idegran, liguster, tibast och buxbom.

Ge växande eller magra kaniner kraftfoder i form av säd, helst som hela korn. Om de får mycket lämnar de skalen. Vuxna kaniner, som inte har eller väntar ungar, behöver inte få kraftfoder, ty då blir de gärna för feta. "Godisblandningar" för gnagare som finns i djurbutiker är olämplig föda för lantraskaniner. En del anser att kaninpellets är för kraftig föda för lantraskaniner, förr fick de aldrig sådant. Andra har erfarenhet av att det går bra att ge lantraskaninerna mindre mängder kaninpellets (exempelvis en halv dl. per dag). Pellets för kalvar, får, renar eller getter kan också användas.

En slicksten med salt kan behövas, gäller särskilt dräktiga och digivande honor. En del kaniner slickar i sig mycket salt, andra ingenting. Så du måste alltså testa hur behovet hos din kanin är. De kan också få salt genom att bjudas på knäckebröd

eller liknande. Olika grenars bark och knoppar ger ett visst mineraltillskott.

Vatten

Kaniner ska alltid ha tillgång till friskt vatten. Du kan ge det i en stadig keramikskål eller i en vattenflaska av plast med särskild nippel som du hänger utanpå nätdörren. Finns det kaninungar i buren ska du placera nippeln så lågt att ungarna når att dricka. Om man använder vattenskål ska den vara grund och vid så att kaninungarna inte kan fastna och drunkna i skålen. Har du kaninerna i frostfritt utrymme är det smidigt att dra fram vattenledning och ha nippel avsedd för kaniner att dricka ur.

På vintern när det är fryskallt ute ska du ge kaninen ljummet vatten före maten både på morgonen och på kvällen. Får kaninen maten först glömmer den gärna att dricka och vattnet kan hinna frysa. Ta bort skålen eller slå ut vattnet efter en halvtimme när kaninen har druckit, annars fryser kvarvarande vatten fast i skålen. Finns det snö kan det delvis ersätta vatten. Det är bättre att kaninerna får äta snö än att de ska slicka is. Vattenflaska med nippel fungerar inte på vintern. Vattnet fryser snabbt i nippeln. Får kaninerna morötter och andra saftiga grönsaker får de i sig lite vatten den vägen, men det får inte ersätta vatten i en vattenskål. Morötterna och grönsakerna får inte ligga så länge i buren att de fryser.

Avel

Parning

Följ Föreningen Gotlandskaninens Avelsråd när du väljer hane och hona för parning. När du vill para kaniner bör honan vara minst 9 månader gammal, men gärna runt ett år. Även hanen bör vara minst ett år, även om hanarna blir könsmogna tidigare. Lantraskaninerna är ganska stora och det är viktigt att de får utvecklas ordentligt innan de får ungar. Vid ett års ålder är det också lättare att bilda sig en uppfattning om kaninen verkar lämplig för avel. Kaninerna kan få ungar året om, men välj gärna att para kaninerna på våren, så att ungarna sedan kan födas på färsk grönska under sommarhalvåret.

Honan tas till hanens bur. Inte tvärtom, ty då försvarar honan sitt revir och kan bli arg på hanen. Ge hanen lite tid att uppvakta honan. Om honan inte låter sig paras, så ta undan henne och försök igen nästa dag osv. När hanen har lyckats med parningen brukar han trilla omkull, ha ljud för sig och stampa med bakfötterna. Har man hanar och honor i burar ganska nära varandra är honorna ofta brunstiga vid första besöket hos hanen. Ta bort honan efter ett par tre parningar.

Vissa hanar kan vara våldsamma mot honor och

bitas. De bör inte användas som avelsdjur. Kaniner som är aggressiva mot sina vårdare ska inte heller användas till avel. Undvik att para kaniner som är närmare släkt än kusiner. Läs vidare om krav på lämpliga avelsdjur i Föreningen Gotlandskaninens Avelsråd för genbanksbesättningar (kan rekvireras från föreningen eller tankas hem från föreningens hemsida).

Om ungarna dör vid födseln kan honan paras om inom sex timmar. När hon har gett di till ungar i minst två månader avgör honans kondition (hull) när hon kan paras om. Vi rekommenderar max två kullar per hona och år.

Dräktighet

Dräktighetstiden för kaniner är ca 30-32 dagar. En till två veckor före födseln börjar honan reda ett bo genom att bära hö eller halm i munnen. När honan ska föda gör hon en fördjupning i bobalen som hon fodrar med ull som hon plockar från sitt eget bröst. När honan har börjat reda boet i ett hörn av buren eller i bolådan får hon inte störas genom förflyttning eller rengöring av den plats där hon samlat bomaterialet.

Om det inte finns bolåda måste bohörnan ha väg-

gar som skyddar för insyn och drag. Honan bör få gott om strö att bygga bo av. Havrehalm är mjukast. Vetehalm är ganska mjukt. Kornhalm innehåller stickiga borst från agnarna och bör därför undvikas. Mjukt hö går också bra att använda. Var beredd på att honan gärna gömmer boet noga.

Skendräktighet

Om en brunstig hona är insläppt hos en hane och han försöker para sig med henne men misslyckas kan ändå honans kropp uppfatta det som att en verklig befruktning ägt rum och neka att låta para sig fler gånger. Detsamma kan även någon gång hända om man stryker honan över ryggen.

Om honan blir skendräktig börjar hon samla ihop bomaterial och lägga det på hög. Hon plockar av sig ull, ibland i stor mängd, och man tror att hon kommer att få ungar, men det blir inga. En skendräktig hona brukar gå att para om tre veckor efter det att skendräktigheten visat sig. Tidigare lönar det sig inte att para henne.

Kanínungar

Honan klarar normalt födseln utan problem och tar väl hand om sina ungar. Rör helst inte ungarna de första dagarna. Kontrollera dock att ingen av ungarna kravlar utanför boet och fryser ihjäl. Det händer att honan själv bär ut döda ungar och lägger

dem vid buröppningen. Du måste ändå leta igenom buren då och då så att ingen unge ligger död någonstans. Innan du tar i ungarna bör du tvätta händerna för att ta bort främmande lukter t.ex. av andra kaniner eller av kemikalier. Du bör ha honans lukt på händerna innan du tar i nyfödda ungar. Stryk honan över pälsen eller krama i ströet där hon har trampat. Normalt besöker honan boet endast någon eller några gånger per dygn för att ge ungarna di. Övrig tid låtsas hon inte om att det finns ett bo med ungar i förvaringsutrymmet. Ungarna visar sig inte på eget initiativ förrän efter två till fyra veckor.

Det går åt väldigt mycket mat till en hona med kanske 6-9 växande ungar.

Ungarna behöver stanna hos modern tills de är minst sex veckor, men upp till tre månader kan gå. Man flyttar sedan honan till en annan bur så att ungarna får stanna i sin invanda miljö. Om man behöver föra samman kaninungar från olika kullar ska de samtidigt placeras på nytt område där ingen av dem känner sig hemma. Då har ingen något revir att försvara från början. Tänk dock på att du måste hålla reda på vilka ungar som kommer från vilka kullar, om du sedan ska använda dem i avelsarbetet. När ungarna börjar bli könsmogna (ca 4 mån) måste hanarna säras från honorna och redan då placeras en och en i egna burar.

Sjukdomar

Kaniner som är pigga och ivrigt kommer fram till dig vid utfodringen är oftast friska. Matfriska djur som minskar i vikt är dock en varningssignal. Djur som krupit in i ett hörn med matta ögon och utan matlust är troligen sjuka på något sätt.

Kaningulsot (RHVD, RVHD eller RHD) är en mycket smittsam virussjukdom som nästan undantagslöst medför att alla smittade kaniner i besättningen hastigt dör inom några dagar. Kaninerna blir hängiga och kan under sina sista timmar få smärtsamma kramper innan de dör. Försök därför att avliva dem innan de får akut ont. På senare år har en ännu mer aggressiv form av gulsot dykt upp (RHVD2). Denna gulsot kräver särskilt vaccin.

I områden där kaningulsot finns bör du vaccinera dina vuxna djur för att ge dem ett säkert skydd. Vaccinerade kaniner sprider inte smitta utan fungerar som en barriär mot smittspridning. Kostnaden för vaccineringen varierar så det kan löna sig att ringa runt och jämföra. Billigast per kanin blir det om du låter vaccinera många kaniner på en gång. Vaccineringen blir effektiv efter 14 dagar och kan räcka i upp till ett år. Vaccineringen måste alltså upprepas årsvis för säkert skydd. Kaningulsot finns här och där i Sverige där det finns vildkaniner. Smittan är mycket lättspridd, exempelvis genom att en smittad vildkanin hoppat i gräs som man sedan använder till foder för sina kaniner.

Myxomatos är en smittsam virussjukdom som sprids med myggor och andra flygfän och genom direktkontakt mellan kaniner. Majoriteten kaniner dör under svåra plågor av bölder, blåsor, svullnader och blindhet om de inte avlivas innan. En del kaniner kan ha en viss immunitet och får inga symptom. Observera därför sjukdomens tidiga utveckling noga så att kaninen slipper lida innan du beslutar att avliva den.

De första symptomen är rödkantade ögon som inte är helt runda eftersom kaninen börjar kisa. Nästa symptom är svullna ögonlock och var i ögonvrån. Sedan blir ögonen variga och igensvullna och ofta uppstår flytning ur näsan. Bölder bildas vid anal- och könsöppningen på öronen och lite var stans.

Kaninen måste avlivas för att besparas ytterligare lidande. Symptomen på myxomatos är egentligen en följd av att virussjukdomen sätter ner immunförsvaret varför kaninen blir mottaglig för diverse bakterieinfektioner.

Myxomatos finns hos vildkaniner i stora delar av Sverige. Det är därför ständigt en risk för smitta i trakter där vildkaniner finns. I och med att smittan sprids med mygg, kan smittan spridas över stora avstånd. Det behöver alltså inte finnas kaniner i närheten för att man ska få in smittan i kaningården. Det finns vaccin även mot myxomatos, och det finns numera också kombinationsvaccin mot både gulsot och myxomatos (Nobivac Myxo-RHD eller motsvarande).

Koccidios är en grupp parasitburna sjukdomar som angriper tarmarna eller levern hos kaniner. Kaninerna tappar aptiten, magrar och får ofta diarré. Kaninerna kan behandlas med sulfa efter kontakt med veterinär. Koccidios kan finnas latent hos de flesta kaninbesättningar, men symptom visar sig inte förrän kaninen av någon anledning får nedsatt motståndskraft. Kaninungar är särskilt känsliga, och börjar ungar dö vid en ålder av 3-6 veckor, kan koccidios misstänkas. God hygien motverkar sjukdomsutbrott. Leverkoccidiosen syns som vita risgrynsliknande kroppar i levern.

Koccidierna i form av protozoer finns i jorden och är mycket långlivade. Beteshygien är därför viktigt. Flytta runt betesburarna så att de inte återkommer till samma plats under året. Har du stora ytor till förfogande är det bra att ha ett år emellan, så att du alltså inte återkommer till samma plats förrän efter två år. Det finns många arter av koccidier, och olika djurslag har "sina". Koccidiernas livscykel är komplicerad och de är mer eller mindre farliga för sitt värdjur.

Se vidare i föreningens folder "Koccidios, Föreningen Gotlandskaninens råd vid förekomst av koccidios i genbanksbesättningar".

Trumsjuka beror på att innehållet i tarmarna börjar jäsa och magen sväller upp som en ballong.

Djuren sitter stilla av sina plågor. Gaserna kan inte komma ut via tarmarna och analöppningen. Djuren dör under svåra plågor inom någon till några timmar.

Vanligaste orsaken till trumsjuka är för snabbt byte av foder så att magens bakterieflora inte har hunnit anpassa sig. Djuren har ätit ovan mat i större mängd såsom späd klöver, kortslaget gräsmattegräs, vått färskt foder, frusna grönsaker eller grönfoder som börjat jäsa. Något säkert botemedel mot trumsjuka finns inte. Djuren bör avlivas för att

slippa plågorna.

Mask i matsmältningsapparaten kan förekomma. Normalt behöver man inte rutinmässigt avmaska sina kaniner. Bäst sättet att förebygga mask är god foderhygien och att för betesburar följa den rutin som anges under koccidios. Om kaninen mager, trots god aptit, kan man misstänka mask i magen. Ibland kan man se maskarna i de färskas kaninkulorna. Kontakta veterinär för lämpligt avmaskningsmedel. På apotek finns ”Kolla masken” för analys av tarmparasiter.

Avlivning

Det måste finnas beredskap för att snabbt kunna avliva akut sjuka och plågade kaniner.

Jordbruksverket har angett vilka avlivningsmetoder man får använda för kaniner. Lämpligast för den som har en liten kaninbesättning är att kaninen först bedövas med ett kraftigt slag i huvudet med ett järnrör eller en träklubba. Därefter avlivas kaninen genom avblodning genom att båda halspulsådrorna skärs av med en mycket vass kniv. Ådrorna går ibland av redan vid bedövningsslaget (blodet rinner ut genom mun eller näsa).

Hemmaslaktade kaniner får bara användas i det egna hushållet eller för direkta leveranser av små kvantiteter kött från producent till slutkonsument.

Kött för avsalu kräver godkänd slakterilokal och särskilt tillstånd för kaningården.

Hanar som inte ska användas i avel bör slaktas när de blir köns mogna (vid cirka 4 månaders ålder). Det kan nämligen ibland (troligen ganska sällan) förekomma en bismak i köttet hos äldre köns mogna hanar.

Om man tänker ta tillvara på skinnet är det bäst att kaninen avlivas när den har vinterpäls. Sedan måste skinnet genast läggas i frysen, torkas eller saltas enligt konstens alla regler om man inte omedelbart bereder det. Skinn från honor och unga kaniner är oftast lättast att bereda och ger också de mjukaste skinnen.

Att ha en genbanksbesättning

Föreningen Gotlandskaninen har som mål att med genbank som bas bevara gotlandskaninen och mellerudskaninen. En genbank ska bevara så mycket som möjligt av arvsanlag hos en ras för framtiden. Det innebär att man inte sorterar bort arvsanlag (utom rena defekter förstås) genom snäva urval, samt inte förändrar genbankens innehåll genom inkorsning av andra raser eller blandraser. Djuren i genbankerna är alla registrerade med genbanksintyg (stamtavla) och härstammar från de djur som inventerades 1993 när det gäller gotlandskanin och 2001-2002 när det gäller mellerudskanin.

En genbank består av många genbanksbesättningar. Vill du hjälpa till att bevara gotlands- och mellerudskaninen? Tveka inte att ansöka om att hålla en genbanksbesättning. Kontakta föreningens genbanksansvariga om detta. För att kunna börja krävs att du skaffar dig genbanksregistrerade djur. Genom föreningens tidskrift Koharen får du information om vilka genbanksbesättningar som redan finns och som du kan kontakta för att få tag på genbanksdjur. Arbetet med att hålla genbank handlar sedan om att hålla ordning på vilka djur man parar och att man utfärdar genbanksintyg på djur som ska bli avelsdjur. En gång om året rapporterar man in årets händelser på en särskild blankett till genbanksansvarig och bifogar kopior på genbanksintygen.

Föreningen Gotlandskaninen

Föreningen för Gotlandskaninens bevarande, som senare namnändrades till Föreningen Gotlandskaninen, bildades 1984 med syfte att arbeta för att bevara gotlandskaninen. Numera (år 2023) finns cirka 250 aktiva uppfödare med genbank för gotlandskanin och/eller mellerudskanin spridda över hela landet. Antalet medlemmar i föreningen är cirka 480 (2023).

Som medlem får du tidningen Koharen som normalt utkommer med tre nummer om året. Medlemsavgiften är 200 kr år 2023 och medlem blir man genom att betala in summan på föreningens plusgirokonto 35 03 44 - 8. Du kan hitta mer in-

formation på föreningens hemsida:
www.gotlandskaninen.se.

Gotlandskanin och mellerudskanin är listade som utrotningshotade husdjursraser av Jordbruksverket. Det innebär bland annat att Sverige åtagit sig att bevara dessa raser för framtiden. Jordbruksverket har gett Föreningen Gotlandskaninen ansvaret för att organisera bevarandearbetet.

Facebook: "Föreningen Gotlandskaninen" och "Vi med Gotlands- och Mellerudskaniner (i genbank)"

Kontaktpersoner:

Maria Liukkonen (Mellerudskanin)
Linneberg Sandbacken 1
595 75 BOXHOLM
tel: 0720 – 14 92 64
e-post: mellerudskanin@gotlandskaninen.se

Anders Lekander (Gotlandskanin)
Lummelundsväg 24
621 41 VISBY
tel: 0702 – 16 06 57
e-post: gotlandskanin@gotlandskaninen.se

Detta informationsmaterial är ursprungligen sammanställt av Agneta Herlitz (genbank 5) och Karin Malmros (genbank 1) år 2000. Reviderat ett antal gånger och layoutändrat av Anders Lekander (gb185). Granskat av Föreningen Gotlandskaninens styrelse. Delvis finansierat med EU-medel.

Foto där inget anges, styrelsen.

Visby, 2023, 600 ex

Version jan 2023

